

kar bo »iztržil« za dramo Požar, v prejšnji in pričujoči številki Sodobnosti, okroglo 1800 ND!), kar pomeni, da bi moral sodobni slovenski dramatik — za gledališče vemo, da komaj kdaj katerega sprejme v svoj repertoar — napisati in objaviti kakih ducat dram na leto(!), če naj bi za silo od tega živel. Nič bolje se ne godi pesnikom in prozaistom, modernistom in tradicionalistom brez bistvenih razlik. Kultura v naši družbi najbrž res ni eksploator, tudi parazit ne, vsekakor pa neskončno daleč od tistega, kar smo tudi o njej nekoč sanjali, da naj bi bila enakovreden element v življenju družbe in naroda. Kljub izolaciji, v katero je potisnjena in se sama vanjo umika, je ta naša ljuba slovenska kultura vendarle otrok tega našega prostora: nemirna, plaha (tudi v nesramnosti), večno dvo-meča vase in v svet, trgajoča se med vrednotami, ki niso več opora, in iskarnji novih poti in smislov — prav tako kot politika, kot gospodarstvo, znanost in celo naši samoupravni odnosi. Napa-dati slovensko kulturo kot izjemno zmedeno področje, kot splet nemorale in intrig, pohlepa po denarju in položajih, kot torišče boja za materialen in političen vpliv je prav gotovo nedialektično, kajti usoda, ki jo živi slovenska kultura tega trenutka, je samo najnazornejši, kritiki najbolj odprti del, ki ponazarja in simbolizira celoto.

Vztrajanje pri misli, da je v današnji slovenski kulturi mnogokaj narobe, v večjem in nevarnejšem obsegu kot na drugih področjih našega javnega in družbenega življenja, pomeni — hočeš-nočeš — da najlaže in najceneje ponujamo javnosti prav gotovo zelo kratkotrajno olajšanje za njeno splošno stisko in krhko moralno zadoščenje za njeno upravičeno pričakovanje, da bi se stvari v naši družbi kazale v jasnejši luči in pravično.

Znotraj slovenske kulture same pa bi se moralo zgoditi tisto najbolj nemogoče: da bi sedli skupaj možje različnih

nazorov, predstav in interesov ter se vsaj o skupnih zadevah pogovorili v skupnem jeziku in poiskali v sebi, tudi v nasprotjih med sabo, vsaj tisti minimum skupne volje, ki je edina lahko začetek kakršnekoli akcije. Tudi kulturne.

C. Zlobec

ERICH SEGAL V SLOVENIJI

Slovenci postajamo gospodarsko, socialno in kulturno zmeraj bolj svetovljanski. Še malo, pa bomo že pravcati državljani vsega sveta. Kar se zgodi velepomembnega na enem koncu zemeljske oble, takoj zaznamo, posname-mo in presadimo na slovenska tla. Nič več v zakotju, daleč od pravega dogajanja — prav v središče sveta se je že premaknil novodobni, dinamični slovenski duh. Valentin Vodnik je še pel na vse grlo: »Redila me Sava, Ljubljansko polje, navdale Triglava me snežne kopé.« Kakšen Triglav, kakšne kopé! Slovenec našega časa se je končno povzpel nad ta skromni vidik, pogumneje se ozira po svetu, z bistrim očesom opazi, kaj se je rodilo pri večjih in največjih narodih novega, velikega in koristnega, nato pa si z vsem tem že tudi sam zaljša in slajša svoje malo slovensko življenje. Tako smo Slovenci morali opaziti tudi Eri-cha Segala.

Najprej samo od daleč, pravzaprav še nejasno, se je slišalo, da se je v velikem svetu, kjer se godijo vse velike stvari, spet porodila prav čudovita nova stvar — takšna, da bo na mah preobrnila pol sveta in nato še drugo polovico povrhu. Pravi se ji Zgodba o ljubezni ali kar po domače »love story«, njen stvarnik je Erich Segal, njena moč pa tolikšna, da ob jokajočem pritrjevanju cele Amerike in pol Evrope odkriva človeštvu večne, pa spet domala že kar pozabljene resnice — ljubezen, resnico, pristnost in

kar je še stvari, ki so zmeraj znova stare, pa spet zmeraj na novo revolucionarne. Ker imamo na Slovenskem dovolj zmeraj budnih revolucionarnih duhov, so se ti prvi zganili. Dimitrij Rupel je najprej s svetovljansko revolucionarno kretnjo oznanil, da je s Segalom vstal na svetovnem obzorju prerok novega revolucionarnega pojmovanja ljubezni, izganjalec tistega meščanskega kulta spolnosti, ki je še nedavno na videz tako revolucionarno strašil po slovenskih tleh in filmih. Vse to da je že včerajšnje, zaostalo in provincialno, nova in najnovejša revolucija je na obzorju, na slovenska vrata trka Erich Segal.

Končno je res potrkalo, na pol priprta vrata so se svetovljansko odprla in na Slovensko je pridrl kot mogočna reka, pravzaprav že kar kot veletok Segal s svojo segalščino. Toda Slovenci so bili na oboje pripravljeni. Stroj javnih občil, dodobra podučen od velikega sveta, kako se taki stvāri streže, je začel delovati, da bi prestregel, razširil in v vsak slovenski dom ponesel veliko novost, čudež novodobne revolucionarnosti, ljubezni in resnice — Love Story. Časnik, iz katerega zajemajo poprečni Slovenci temeljne dnevne resnice, je začel prinašati v nadaljevanjih zgodbo o Oliverju in Jenny, iz dneva v dan je začelo postajati jasno, kakšna imenitna, sijajna in seveda revolucionarna iznajdba je takale povest o milijonarjevem sinu, ki se zaljubi v hčer revnega italijanskega peka, se zaradi ljubezni spre z očetom, na videz brezdušnim »Molohom«, dela za svojo Jenny pošteno kariero, ko pa mu umre, se zjoka očetu milijonarju na prsih in te sploh niso tako zelo brezdušne, kot je bilo videti na prvi pogled. Kakšen polet duha, kakšna pogumna izpoved, kakšna revolucionarna pristnost v življenju in ljubezni!

Toda vse to je bilo šele začetek. Oglasi, reklame in panōji so napovedovali dan, ko bo segalščina izšla pri eni naj-

večjih in najuglednejših slovenskih založb v lični knjižni obliki, da si jo bo lahko vsak Slovenec vzel v roke v najtišji uri svojega duhovnega življenja; ko bosta lahko Slovenec in Slovenka pretakala solze ob Jenny in Oliverju IV., pa še ob Oliverju III, seveda; kot je bila na Slovenskem pravzaprav že navada, namreč v času Josipa Stritarja, Josipa Cimpermana in Pavline Pajkove; a od tedaj je ta vir nekako usahnil, tako da ga morajo spet buditi revolucionarni sunki iz velikega sveta, s pomočjo novo pečenih domačih revolucionarjev seveda. No, nazadnje je tudi knjižica izšla (pri eni največjih in najuglednejših slovenskih založb kajpak), da bi se novodobna, ameriško revolucionarna podoba stritarjanstva-pajkovščine-cimpermanstva spet lahko razširila v sleherno slovensko vas. Toda izšla je prav v posebni, svetovljanski obliki, ki naj bi opozorila, da ima stritarjanstvo odslej svetovni pomen — že na začetku je bilo v angleščini razloženo, da je ta knjiga »Copyright 1970 by Erich Segal« in seveda tudi »all rights reserved. No parts of this book may be used or reproduced in any manner...« And so on, seveda. Na zadnji plati knjige pa se je lahko svetovljanski slovenski bralec že tudi poučil o svetovnem pomenu Segala; poleg podatka, da je bilo »samo v ZDA, Veliki Britaniji in Franciji v rekordnem času prodanih sedem in pol milijona izvodov«, iz česar se dá izračunati, koliko je Segal s svojimi založniki in partnerji zaslužil, je bilo tod še povedano, da ima ta znameniti pisatelj za sabo že dokaj »pisano življenje«; da je bil »tekač maratona«, da je sodeloval pri scenariju filma, v katerem igrajo »slavni Beatlesi« in da je danes nič več in nič manj kot »predavatelj klasične in primerjalne književnosti na ameriški univerzi Yale«. Skratka, da je »ta zanimivi človek« ravno Segal in nihče drug. Grozno zanimiv človek, prav zares.

S tem pa povodenj segalščine na Slovenskem še ni dosegla zadnjega vrhunca. Napočil je dan, ko so slovenske dvorane začele potihem in naglas izvabljeni obiskovalcem Slovincem in Slovenkam pritažen povodenj solza s »filmom leta«, s filmom, ki naj bi dosegel kar »sedem oskarjev«, pa jih seveda ni, ampak samo enega, tako rekoč za svojo »glasbo stoletja«, kar bi bil čisto pravi izraz za glasbeno spremljavo, ki je zvarek sto let evropske glasbe od Chopina do Rahmaninova, česar pa slovenski filmski kritiki, ki jim je bila ta glasba posebno všeč, niso mogli opaziti, ker verjamejo v oskarje; napočil je z eno besedo čas, ko naj bi segalščina ne samo prek lične knjižne izdaje, ampak tudi s filmskih platen začela množično vplivati na Slovence 20. stoletja. To je počela ob oglušujočih fanfarah dnevnih oglasov, reklam in opozoril, ki jih je Segalov zaključni stavek »če imaš koga rad, to pomeni, da ti nikoli ni treba reči oprostí«, raznežil tako zelo, da ga je ponavljala iz dneva v dan — kot da se imamo Slovenci tako radi, da si moramo že kar vse oprostiti. Ali je Segal slutil, da utegne njegova življenska modrost dobiti na Slovenskem poseben, pravzaprav čisto nenavaden pomen?

Da pa bi segalščina na Slovenskem dobila še zadnji blagoslov, je o nji prav na koncu spregovoril verski list Družina. Bralcem, vernim pa tudi nevernim Slovincem, je »iskreno priporočil« ogled filma, ki da »odpira pot v preprosto življensko pristnost«; ki je spet »čisto normalen«, tako da je »vse skupaj vredno občudovanja, vredno srečanja, vredno doživljanja.« Podobno kot se je že ob prvih začetkih segalščine na Slovenskem raznežil Dimitrij Rupel ob njeni revolucionarni misiji, se je poročevalc Družine razvnel ob sami pomisli, da Segal v romanu in filmu opeva »veličino ljubezni«; poročevalčeva verskega zanosa ni moglo zmotiti niti dejstvo, da se milijonarjev Oliver

in revna Jenny ne želita cerkveno poročiti, saj mu je bilo dovolj že to, da je »njuna služba ljubezni tako čista, pristna, poštena in predana«, da sta v nji že kar »božja otroka«. Česa vsega ni zmoženi odkriti v svetovljanskih stvarih slovenski verski duh! Potrebno bi bilo res še enkrat prelistati anale vse nazaj do Slomška, Jerana, Mahniča in Lampeta, da bi še enkrat izvedeli, v kakšnih obskurnih zgodbicah si je znal naš tako imenovani verski duh najti najvišje navdihe. Hvala bogu, zdaj si je našel Jenny, milijonarjevega sina, njegovo pridnost in pošteno kariero, pa še na tihem jokajočega papana, da bo v njihovi skupni službi ljubezni potešil svoje verske občutke. Naj mu bo!

Pripis: Kljub svetovljanskemu slogu sodobnega zabavno kulturnega komercializma, v katerega se je odel pohod segalščine na Slovensko, se pohod ni kaj prida posrečil. Dimitrij Rupel mu je zaman že na začetku dal svoj revolucionarni blagoslov, katoliški tisk mu je zaman poskušal prav na koncu posoditi nekaj svoje pristne ali pa navidezne verske vneme. Bralci so verjetno kupili nekaj tisoč knjig Zgodbe o ljubezni, tako da se je komercialna številka sedmih milijonov in pol s pomočjo slovenskih duš še malo dvignila; tudi kino dvorane so bile napolnjene, tako da si je film s pomočjo svoje »službe ljubezni« prislужil še nekaj tistih slovenskih denarcev, ki jih je nameraval zaslužiti, pri tem pa pustil nekaj zaslužka tudi samim Slovincem. Toda ne knjiga ne film nista razvnela Slovencev do tistega duhovno moralnega delirija, ki naj bi ga po vsem bobnanju svetovne in domače reklame morala izzvati. Bila sta le bežen trenutek v mlinu sodobnega trgovanja z zabavno kulturo. Zgodba o ljubezni je na Slovenskem postala deležna usode, kakršna je svoj čas zadela Dušico Rožamarijo, Marijinega otroka in podobno zabavno sentimentalno kramo. Slovence je pustila bolj ali manj ravnodušne — morda prav zato, ker

smo po svojem bistvu sicer romantičen, vendar primerno in uravnoteženo romantičen narod, obdobje svojega solznodolinstva smo pa preživeli že v času Josipa Stritarja, Josipa Cimpermana in Pavline Pajkove. Od tod nam je ostala ravnodušnost, če že ne kar posmehljivost za vse takšne stvari. To je morda tudi opravičilo, da smemo o psevdorevolucionarnih, kvazikomercialnih in psevdoverskih naporih, ki pretresajo današnjo slovensko srenjo, razpravljati s primerno veselostjo.

J. K.

ANTILEGENDA O PREŠERNU?

Zdaj smo torej iskalci formule Prešernovega življenja zvedeli, kje so vrata Sezama: še najbolj v skladu z razpoložljivimi dejstvi ni ne naša romantična ne naša antiromantična legenda o njem, pač pa, kot nakazuje J. K. v svoji glosi *Legenda o Prešernu* (Sodobnost, 1971, št. 10), iz psihoanalize izhajajoča domneva, češ da si je Prešeren »podzavestno že vnaprej želel onemogočiti« poroko z Julijo, »da bi tem zanesljiveje doživel tragedijo neizpolnjenega upanja, ali romantično povedano, nesrečne ljubezni«. Z drugo besedo, Prešeren najbrž ni iskal v življenju sreče, temveč nesrečo (»si je pravzaprav z vsem svojim zavestnim in podzavestnim početjem onemogočal socialni vzpon« ipd.), v skladu z zakoni tiste značilne duševne strukture, ki jo poljudna psihoanaliza rada imenuje mazohistično (pri čemer seveda ne gre za človekov seksualni okus, temveč za njegov odnos do sveta).

Ali pa je to res že tudi zametek drugačne, manj legendarne resnice o Prešernu? J. K. sam ne verjame, da bi bila njegova domneva konkretno kaj bolj dokazljiva od drugih; s tem pa se seveda odpre vprašanje, kako da se mu zdi kljub temu verjetnejša od njih. Posebej moramo opozoriti, da je iskanje sreče na splošno prav gotovo bistveno

bolj pogosta, večinska, iskanje nesreče pa bistveno redkejša, manjšinska usmeritev ljudi. (V manj skrupuloznem jeziku običajne normative psihoanalize bi prvo imenovali normalno, zdravo, naravno — tako tudi Aleš Lokar v zvezi s Prešernom — drugo pa nenormalno, nenaravno, nezdravo, deviantno, pervertirano ipd.) Vendar naj bi bila v Prešernovem primeru ob enaki nedokazljivosti ene in druge manj pogosta usmeritev bolj verjetna in narobe. Z drugo besedo: o Prešernu moramo po mnenju J. K. a priori domnevati, da je pripadal tistemu manjšinskemu konstitutivnemu tipu, ki smo ga imenovali mazohističnega — tega pa si seveda ni mogoče razlagati drugače kakor tako, da ga moramo opazovati v okviru neke posebne skupine ali kategorije ljudi, pri kateri ta tip, v nasprotju s splošnim povprečjem, ni manjšinski, temveč večinski in prevladujoč, torej ceteris paribus verjetnejši.

Je Prešeren res pripadal kakšni posebni skupini ljudi, in če, kateri? Dokler se — sprejemajoč izhodišče, ki ga predlaga J. K. — držimo dejstev, je lahko odgovor en sam: Prešeren se je očitno in nedvomno razlikoval od drugih zemljanov le po tem, da je bil poet, in človeška skupina, v kateri mazohizem prav posebno hudo razsaja, so potemtakem po mnenju J. K. *pesniki*.

To pa za Slovence že ni več tako pretresljivo novo. Močno podobne teze je razglašal že eden naših prvih klasikov, ki je pred natančno 105 leti v zelo znanem tekstu zapisal o pesniku-mazohistu in njegovi težnji, »da bi tem zanesljiveje doživel tragedijo neizpolnjenega upanja, ali romantično povedano, nesrečne ljubezni«, med drugim tudi tole: »Kakor čebela izsreblja cvetici med, srce on strup in otožnost iz slednje stvari in prikazni... Tak pesnik je pravi mučenik človeškega rodu... Kdo bi verjel pesniku, če nam trdi, da nima druge želje, drugega hrepenenja na svetu, kakor da bi mu v last prišla